

Ante Sapunar

TOPONIMI SPLITSKOG POLUOTOKA TURSKE I AUSTRIJSKE PROVENIJENCIJE

UDK 801.311 (497.13 Split)
Izvorni znanstveni članak
Primljeno 20. VI. 1990.

Ante Sapunar
Centar "Ante Jonić"
M. Gorkog 60
58000 Split

Tema ovog rada sadržana je u naslovu i ona govori o toponimima splitskog poluotoka tursko-orijentalnog, odnosno austrijsko-njemačkog podrijetla. Autor želi utvrditi kako je većina toponima orijentalnog podrijetla nastala u vrijeme dolaska Turaka u ove krajeve i turskih ratova dok je druga grupa toponima vezana za vrijeme stoljetne austrijske vladavine.

Na području Splitskog poluotoka u toponomastičkom inventaru je, među raznim utjecajima, najveće tragove nesumnjivo ostavio romanski jezik.¹⁾ Međutim, znanosti su poznata još dva utjecaja na hrvatski jezik Dalmacije pa prema tome i na nazivlje Splitskog poluotoka.

Prvi odlučan utjecaj izvršio je mletački dijalekt, koji se po svom obimu može usporediti s onim što ga je, primjerice u istočnim južnoslavenskim krajevima izvršio turski - orijentalni a u sjeverozapadnim našim krajevima austrijsko-njemački utjecaj.

Dok na širem području mletački utjecaj nije po intenzitetu i trajnosti bio ni manji ni veći od ova dva, na Splitskom poluotoku prisutan je tek blagi turski - orijentalni i neznatni austrijsko-njemački.

Govoreći o nazivlju Splitskog poluotoka mogu se primijeniti ista mjerila kao i za čitav jadranski pojas gdje među predslavenskim toponimima razlikujemo više slojeva: rani romanski, rimski i predrimski.

U najstarijem predrimskom sloju treba opet razlikovati više toponomastičkih grupa: ilirske, grčke i još starije mediteranske, koji pripadaju danas još nepoznatim lingvističkim i etnografskim elementima.

Ako se pri tome poslužimo Skokovom podjelom, romanski period može biti dvovrstan: predhrvatski, tj. rani, a zatim romanski za vrijeme hrvatskog perioda. Međutim ako odbacimo kršćanski romanski, starodalmatinski i na koncu mletački sloj, nameće se još i premda periferni upliv turskog i njemačkog jezika.

Turski i uopće orijentalni leksik počeo je prodirati u balkanske jezike pojavom omanlijskih Turaka u krajnjoj konsekvenciji, u maloj mjeri i u splitski govor, premda se može reći da je bilo i ranije turskog utjecaja na ove jezike. Prisutnost turskih riječi u splitskom govoru pa tako i splitskoj toponomastici nastala je, kao što se to dešava svugdje, miješanjem dvaju ili više naroda, bilo preko vojske, administracije, trgovine ili drugih oblika komunikacije.

Turski utjecaj započinje još u vremenima nakon što turske čete 1463. godine pokorivši Bosnu pokazuju osvajačke namjere i prema Dalmaciji i kad se pojedini turski odredi sve češće zalijeću preko masiva Dinare do Poljica i mora.

Kad je izbio rat između Venecije i Turske borbe su se vodile na prostoru Dalmacije. Turske čete zalijeću se do samih bedema Zadra, Šibenika i Splita. Tako je i Splitsko polje u više navrata bilo opljačkano i spaljeno, a mnogo ljudi odvedeno u ropstvo. Kad je na prijestolje carevine došao Sulejman II (1520-1566) Turci na početku tursko-mletačkog rata nakane napasti utvrđeni Klis. U tu svrhu sagrade u Solinu kaštel odakle poduzimaju pljačkaške pohode prema Stobreču i Trogiru.

Kad je 1537. godine, pored hrabre obrane Petra Kružića, pao Klis kao posljednje uporište u Dalmaciji, Ulam-beg i predstavnici Venecije ustanoviše granicu oko Splita, prema kojoj Solin, Vranjic, Žrnovnica i Poljica ostanu na turskoj strani, a Kamen i Stobreč na mletačkoj. Splitsko polje u posjedu Splićana znatno se suzilo, a splitski težaci s mletačke strane granice morali su Turcima davati dodatak i ostale namete. Turci su uzduž granice sagradili nekoliko kula prema Splitu: Solinsku, Kamen i Papali, a nešto dalje prema istoku kule na Crpalu, Dvorima i Kamenu (gornja punta Perunića). Turci su također 1536. godine sagradili povrh Kučina kulu da njom prisile Klis na predaju, a 1539. godine su je opet srušili.²⁾

Pitanje granice između Turske i Mletačke Republike u Dalmaciji bilo je aktualno od prvih turskih osvajanja u ovim krajevima i to neće biti riješeno sve do završetka rata koje su te sile vodile 1537-1539. odnosno do mirovnog ugovora 1540. godine. Sporovi traju i dalje, međutim tek su ciparskim ratom (1571-1573) zaokružena turska osvajanja na Jadranu. Granična crta ostaje nepromijenjena do kandijskog rata (1645-1669), a s malim izmjenama i do morejskog rata.

Kako 1570. Mlečani nisu ispunili zahtjev Turaka da im se preda Cipar, sultan im objavi rat. Borbe su počele u Dalmaciji, a kliški sandžak bezuspješno navaljuje na Split. Mlečani su pored ostalog uspješni zauzeti turske utvrde Solin i Kamen, ali su ih isto tako brzo i izgubili ugovorom od 1573. godine. Tadašnja će granica između mletačkog posjeda te bosanskog i kliškog te sandžaka uz neznatne promjene ostati do potkraj XVII st.

Blizina turske granice činila je teškoće u životu graničnih mjesta pa je tako bilo i s tadašnjim Splitom sa svih strana opasanom Turcima.

Stoga se i trgovina smanjuje jer Turci otvaraju nova tržišta u blizini, a u solinsku i žrnovničku luku dovoze robu koja im je bila potrebna i kopnom je prevoze dalje.³⁾

Poznato je da deset godina nakon ciparskog rata splitski knez Nikola Correr u izvještaju 1583. mletačkoj vladi piše kako je iz Carigrada naređeno da su u Vranjicu i Žrnovnici "turskim naseljima" (lochi turcheschi) obnove i povećaju solane i da se u oba mjesta sagrađe utvrde za obranu ljudi koji će u njima raditi. Već spomenuti kandijski rat, koji je zahvatio Dalmaciju i to uzduž svih njezinih granica prema Turskoj, učinio je da su Turci bili protjerani iz splitskog i solinskog polja, a granice doživjele znatne promjene.

Mlećani tada preuzimaju od Turaka Solin, Vranjic i Kamen s ostalim obližnjim posjedima. Prema Foscolovom naređenju sve što je preuzeto od Turaka odmah se rušilo da se išta ne bi iskoristilo nakon njihova eventualnog povratka. Jedini izuzetak bio je Klis koji nije bio rušen nego naprotiv još bolje utvrđen.

Također je iz izvještaja iz 1650. godine poznato da je od generala Foscola 600 obitelji dobilo preuzete posjede od Turaka na kliškom i solinskom području s mogućnošću da ih obrađuju i na njima sagrađe kuće.⁴⁾ Generalni providur Zorzi Morosini imenovao je Komisiju za procjenu boniteta zemlje, a vojni inženjer, zapovjednik Klisa Zorzi Calergi trebao je načiniti topografsku kartu cijelog područja da bi 1672. godine otpočela razdioba novostečene zemlje. Iz tog Morosinijevog katastrika vidi se koje su zemlje dobile pojedine obitelji. Najčešće spominjani lokaliteti bili su: u Vranjicu, na Slanome, Zgonu, Sutikvi, Vrbici, Zelenom kuku, na Trincieri, Bili, Strani, Dujmovcu, Ilijinom vrelu, na Meterizama i Arapovcu.⁵⁾

G. Praga u svojem dijelu "Storia di Dalmazia" na str. 186. piše da se nakon osvajanja Klisa oko 5 tisuća prebjega (Morlaka) naselilo u opustošenim područjima splitske okolice, tada pod mletačkom vlašću.

Sve ovo pokazuje da je prisutnost Turaka na sjeveroistočnom području Splitskog poluotoka uzrokovala da su ti predjeli duže vremena bili nesigurno područje koje je doživjelo različite migracije, pohare i razaranja, a još je ovom prigodom najznačajnije da i neki toponimi vuku korijen iz tih turskih vremena i, što je najgore, da se neki od njih pišu pogrešno u raznim varijacijama.⁶⁾

Uzmimo tako lokalitet Arapovac, na lijevoj strani rukava rijeke Jadro, a na karti Tloris Solina u VAHD na tabli II. 1910. godine naziva se Gorica.⁷⁾

Lovre Katić, dobar poznavalac ovih krajeva i događanja, kaže da se poslije turskog zauzeća Solina, kad su napuštena sela oko rijeke i bliže okoline postali turski posjedi, selo Prosik više ne spominje, a na njegovu prostoru razvili su se posjedi Arapovac, Karabaš i Karepovac⁸⁾ ili kako ih još kasnije zovu Arapovci, Karabaša i Karepovci. U svojim povijesnim radovima spominjat će ovaj lokalitet Barada, Bulić i veliki toponomastičar Skok i drugi.

Pri tome treba spomenuti da se grafijski različito pišu i pogrešno zamjenjuju i interpretiraju Arapovac i Karepovac.

Petar Skok toponim Arapovac smatra supstantiviranim pridjevom pomoću sufiksa -bc, pa ga u obliku (H)Arapovac nalazimo u Bulićevom "Bulletino Dalmata" (BD XXI. str. 151).

Dok Skok navodi Harepovce kao naziv naseljenih familija, u Kažiputu s početka stoljeća spominje se Harâpovac za predio jugoistočno od Dračevca prema Kamenu s obrazloženjem da je naziv postao vjerojatno od turskog prezimena Arapović, jer su ti predjeli pripadali Turskoj u XVI. i XVII. st.

Kad je 1648. godine mletački general Foscolo zauzeo Klis, Turci su ga željeli još iste godine vratiti. S tim ciljem bosanski Derviš-paša poslao je upravo harambašu Arapovića s 3000 pješaka i 1000 konjanika. Međutim, budući da mu to nije uspjelo, spustio se u Splitsko polje i opustošio ga zarobivši 100 ljudi i mnogo stoke.⁹⁾ Prezime Arapović ni danas nije rijetko u Splitu i splitskom okružju, a u splitskom predjelu Varoš ima Arapova ulica.

U oporukama Vranjičana iz 17. i 18. stoljeća među ostalim lokalitetima spominje se često Arapovac, a u 19. st. i Srednji Arapovac. Kao kuriozum spomenimo da se u Kornatima nalazi školj Arapovac. Danas na lokaciji Arapovca imamo Put Arapovca. Posljednjih godina u malom oglasniku Slobodne Dalmacije često se objavljuju prodaje zemljišne čestice na predjelu Arapovca, a nedavno je GUP Solina legalizirao maloprivredni pogon "Župa", najveći pogon Arapovca.

Karepovac, drugi toponim turskog podrijetla, ime je lokaliteta blizu Mravinaca i Kučina. To je veoma poznat lokalitet koji od 1965. godine označava prostor "privremenog" deponija splitskog otpada. Ovaj naziv nosi i potok na Karepovcu, tako u detaljnom listu 5 katastarske mape iz 1831. godine nalazimo pored Strada Karapovaz (Put Karapovca i Torrente Karapovaz i Potok Karapovaz).

Kàra je indeklinabilan adjektiv (crn < tur. kara).

Skok spominje Kare(a)povci kao naziv naseljenih obitelji.

L. Katić na drugom mjestu spominje Karapovac i Vrh Karapovca kao ne povijesne toponime.¹⁰⁾

Neki smatraju da naziv Karepovac potječe od nekadašnje plemićke obitelji Karepić koja je posjedovala i do danas sačuvanu renesansnu palaču, sagrađenu u 16. stoljeću, na Narodnom trgu. Kanije su navodno promijenili prezime u Caripeo i izumrli u drugoj polovici 17. stoljeća.¹¹⁾

Točno je da se 1395. godine kao gradski rektor i sudac spominje Ivan Dujam Karepić, a 1402. godine u jednom mirovnom ugovoru među splitskim plemićima navodi se i Nikola Karepić (Carepich), kasnije joj se gubi trag.¹²⁾

Međutim, ostaje vrlo sporno da li se navedena zemlja nazvala po obitelji Karepić. Govoreći o Karepovcu nameće se činjenica da je ono najakutniji ekološki problem grada iz jednostavnog razloga što ta krajnja dispozicija gradskog otpada nije nikad bila opremljena potrebnom infrastrukturom. Iscrpivši

sav operativni prostor deponiranje se nastavlja na rubnim dijelovima. I danas se taj epidemiološki nezaštićen deponij prostire na više od sto tisuća četvornih metara, nadvisivši prirodnu kotu za više od 7 m i potpuno progutavši nekadašnji prirodni bistri potok Karepovac.

Sljedeći toponim turskog podrijetla je Karabaš ili Karabaša, naziv za predio na putu od solinske ceste prema Mravincima, nekadašnji turski posjed nakon zauzeća Solina kad su ostala napuštena sela oko rijeke Jadro na lijevoj obali.

Pišući o starim kamenim mostovima Nadežda Katanić govori o starom Dioklecijanovom vodovodu koji prelazi kroz ovaj kraj.¹³⁾

"Nakon što prelazi preko doline i potoka Dračevac trasa prolazi pitominu koju mještani nazivaju Karabaš, po kojoj je i objekt dobio ime".

Zapravo, prvi je dio splitskog vodovoda i najbliži izvoru Jadra upravo onaj na Karabaši, gdje se na 3.375 metara od izvora nalazi akvedukt čija se konstrukcija sastoji od 17 svodova i istih otvora izrađenih od opeka u dužini od 156 m. Skok spominje toponim Karabaši kao naziv tamošnjih naseljenih obitelji.¹⁴⁾ U katastarskom planu iz 1831. godine naveden je u grafiji oblik Carabas. Riječ Karabaš je složenica od vrlo raširenog indeklinabilnog pridjeva "crn" kàra, kàra pored karā, "balkanskog turcizma", i imenice baša u značenju starješina, prvak, ili kao titula odličnijih ili imućnijih građana. Ovaj prvi dio složenice postat će često prvi dio osobnih imena i prezimena i na splitskom području: Karačić, Karabatić, Karađole, Karanović i drugi. Tako se i jedna stara i ugledna obitelj Karaman spominje od druge polovice XVII st. Ova obitelj dat će kasnije ovom gradu niz značajnih ličnosti. Tako je Duje poznati graditelj, Luka osnivač vatrogasne čete, Ljubo konzervator i povjesničar, Mitre preparator i drugi. Pored toga što je Karaman tursko prezime ono je i ime grada u okružju Konje, a naziv je nastao po imenu seldžučkog poglavice Karamana. U svim slučajevima osnovno značenje je "veoma crn čovjek".

Nedaleko od ovog područja ima i predio zvan Karanuša. Međutim s indeklinabilnim pridjevom kara ima naziva nekih sorti vinove loze koje su se nekad uzgajale u ovim krajevima, tako karaguša ili turčin, karagača ili karagajka. Ova posljednja sorta nestala je prije ovog stoljeća, a i naziv bi bio otišao u zaborav da ga nije sačuvala narodna kolenda. Ta božićna pjesma kaže "Rodila van karagača da vam bude puna bačva". Ovim nazivom prozvana je zato što zobanje ovog grožđa uzrokuje proljev. Zanimljivo da porijeklo ove loze nije utvrđeno, za razliku od sorte karabrun s dubrovačkog područja koje je donešeno iz Carigrada, kao što je zanimljivo da sve ove sorte daju bijelo vino.¹⁵⁾

I sorta pagadebit, vinova loza u kotaru Split, zvala se još i turchesca ili uva turca.

Ovaj relativno velik broj navedenih i drugih turskih naziva, koji će biti spomenuti, kazuju da je na području lijevo od rijeke Jadra sigurno duže vremena postojala jedna enklava turskih doseljenika kao što je sigurno da ne može biti slučajno to što se na uskom području susreće toliki broj toponima turskog podrijetla.

Takav je i toponim Bašini, nastao od riječi bāša u značenju starješina ili odličnik, kao što su primjerom i Hāsan-bāša, Omer-bāša ali i kao titula za običnog janjičara. Od tur. riječi basa nastalo je popularno prezime Bašić. Ima ih samo u telefonskom imeniku preko sto obitelji. Ovaj toponim, za područje južno od Mravinačkog puta, u planovima i grafijama nalazimo zabilježeno u raznim oblicima. Tako u katastarskom planu iz 1831. godine nalazimo ubilježen kao Bassa, a na karti JNA (1:5000) kao Bašine, a u planu vodiča Splita iz 1982. godine pogrešno je upisan kao Basine. Lovre Katić ubilježava ga pod nazivom Baša, i ne kao povijesni toponim.¹⁶⁾

Na neposrednom lokalitetu imamo i toponim Podrug-Bašo, pa kad Miho Barada u svom djelu "Topografija Porfirogenetove Paganije" govori o rimskoj cesti za Epetium (Stobreč), navodi da je ona vodila među gradom Prosikom, Smiljanovcima gdje su kuće Japirko i Podrug-Bašo.¹⁷⁾ I danas prezimena Podrug i Japirko egzistiraju na splitsko-solinskom području.

Veoma poznat lokalitet u blizini naziva se Meterize, toponim namijenjen predjelu na kraju vranjičkog poluotoka, gdje se odvajaju putovi za Split, Solin i Mravince. Takav naziv dobio je upravo zbog svoje strateške važnosti jer riječ meteriz, koja potječe iz perzijskog jezika, znači opkop zemlje, rov, šanac.

Kod Škaljića se navodi da je tur. metris "rov, šanac" < pers. meters = greda kojom se iznutra podupiru vrata da se ne mogu otvoriti, kao i rupe koje se kopaju u zemlji, a služe kao klopka (ar. mitrās "potporanj za vrata da se ne mogu otvoriti").¹⁸⁾

Akademijin rječnik (JAZ) navodi metériz m opkop, šanac. Iz turskog métériz (météris). "Meterizi i prigradnice i hrabri branitelji" J. K. 327. U Vukovom rječniku znači zasjeda i busija i suhi zid bez kreča. Stulijev rječnik objašnjava ga kao Meteriz, -iza m. Gund, castello, forte, castellum, dok za Skoka metériz je meterez, metiris u značenju opkop, šanac. Neosporno je da je ovaj toponim balkanski turcizam perzijskog podrijetla (pers. meteris > tur. - iz) ili po drugoj etimologiji arapskog podrijetla (ar. pl. mataris). Ovaj je toponim dosta čest u našoj obalnoj toponomastici, tako se predio u Šibeniku zove Meterize, a predio uz magistralu kod Metkovića Meteriz. Poznato je da je uz humak Meteriza u Ninu starohrvatska nekropola, zatim naselje u Ulcinju Meterizi i ulica u Drnišu. Također je poznato, kako navodi Lovro Katić, da je 1647. godine Foscolo otpočeo svoju akciju protiv Klisa najprije utaborivši se sa svojom vojskom na raskrsnici putova za Solin, Vranjic i Mravince i da se taj lokalitet naziva Meterize, tj. nasip, a prema Vranjicu Čuvalo, dakle straža. Čak i u II. svjetskom ratu ovo mjesto imalo je poseban značaj. Talijani su ovdje postavili sistem bodljikave žice i uspostavili tzv. "posto di blocco" na Meterizama kao jedino mjesto, pored onog kod Stobreča, preko kojeg se uz strogu provjeru moglo ući u Split. Na području Meteriza 1950. godine izgrađena je mala tvornica cementa "Ivan Mordin Crni". Ta tvornica cementa, osma po redu u Dalmaciji, imala je svega jednu vertikalnu peć podignutu radi podmirenja lokalnih potre-

ba. Kasnije je bila porušena. Danas, radi lakše orijentacije, može se reći da se južnije od Meteriza nalazi trgovinsko poduzeće "Građa".

Sljedeći turski naziv je Majdan, namijenjen za područje nedaleko od izvora Jadra, koji je dobilo iz rudarske terminologije, a znači rudnik, mjesto gdje se vadi ruda ili kamen, a u ovom slučaju lapor, kod nas poznatiji nazivom tupina. Naziv je balkanski turcizam arapskom podrijetla < tur. maden < ar. ma c dän, ma c din "rudnik, ruda". Ovaj naziv Majdan nosi više mjesta u Dalmaciji, Hrvatskoj Bosni, Srbiji, dokle su dopirali Turci.

Upravo na području solinskog Majdana inž. Emil Stock je 1908. god. zajedno s Matom Vidovićem i drugim privrednicima osnovao tvornicu cementa, prvu koja nije bila locirana na morskoj obali, inače treću tvornicu cementa uopće.¹⁹⁾

Na Majdanu se 1909. godine počelo upotrebljavati hidroenergija rijeke Jadro i ona je dala i prve kilovate električne energije Splitu, a 1921. godine iz te je hidrocentrale i trajno dobio električnu energiju.

Majdan je poznat i po nekim drugim značajkama. Pored tvornice cementa "Split" a.d. za cement portland, koja nakon II. svjetskog rata nosi naziv "10. kolovoz", tu je i starohrvatska nekropola iz IX. st. s bogatim nalazima u grobovima, zatim pomoćno igralište NK Solin, u staroj kavi u Majdanu, a u napuštenom tupinolu dugom, zajedno s rukavcem, oko 210 metara u posljednje vrijeme uzgajaju se gljive šampinjoni. Odatle naziv i Stari Majdan, a danas ima i Put Majdana.²⁰⁾

Iz neposredne blizine Majdana i izvora Jadra vuče podrijetlo iz turskih vremena neobičan i ne baš poznat toponim Turska Kesa. Susrećemo ga u katastarskom planu iz 1831. godine gdje geometar Giovanni Gasparini na području Comune Cucine (Općina Kućine) bilježi toponim Tursca Kessa. On ga spominje pored Sorgente Salona (Izvora Jadra) i Strada dei Molini (Put mlinova) što upućuje da se radi o nazivu vezanom uz mlinove, pogotovo što je riječ kesa ženska imenica orijentalnog podrijetla (perzijskog) u značenju vreća, torba < tur. kese < per. kîse.

Također tu u blizini još 1527. godine spominje se kameni Turski most na Jadru preko kojeg vodi put iz Splita, a uz njega i mletačka loža - carinarnica²¹⁾ koja je do 1943. godine bila sačuvana u cjelini.

Prigodom I. kongresa kršćanske arheologije u Splitu i Solinu 1894. godine u prigodnoj ediciji Ephemeris Salonitana otisnut je crtež iz kraja XVIII. st. na kojem je još dobro vidljiv stari turski most s kvartirom. Most je propao 1911. godine, a kvartir je oštećen za prošlog rata i u siječnju 1949. godine srušen sa zemljom.²²⁾

I danski prirodoslovac K. Brännich ostavio nam je crtež turskog mosta, nekad značajnog orijentira s okolicom i Klisom u pozadini.²³⁾

Pored ovih turskih naziva okupljenih na jednom relativno uskom području uz lijevu obalu rijeke Jadra, nalazimo još nekoliko toponima i orijentira na Splitskom poluotoku, koji vuku korijen iz turskog jezika.

Tako je Korešnica naziv za područje između Kučina i Žrnovnice, istovremeno i naziv potoka koji je dao ime čitavom kraju. Još na starom putu iz Tabule Peutingeriane od Salone do Epetiuma na dijelu puta nakon Puljević-Japirko i Bašinih kuća, zatim od Mravinaca između Kile i Kamena do Lobovca, išao je jedan ogranak pritoku Žrnovnice Korešnici a drugi u Stobreč.²⁴⁾

U katastarskom planu iz 1831. godine nalazimo spomenut ovaj toponim kao Torrente Corresnizza. Sličan naziv ima rječica Korišnica što ulazi u Karinsko more.

Danas ovo područje služi u zoniranju grada i kao novi prostor splitske stanogradnje. Područje Korešnice postaje tzv. pilot-naselje da bi 1986. godine građevinska urbanistička inspekcija Općine Split obustavila građenje naselja Korešnice, a razlog je u tome što nije određeno je li zemljište građeno ili šumsko.

Na početku je bilo predviđeno da se novo stambeno naselje smjesti na društvenom vlasništvu. Kako su godine prolazile, na njemu je narasla šuma, a teren je izmjenom GUP-a namijenjen za novu bolnicu. Nije bilo druge nego naselje Korešnice pomaknuti na zemljište u privatnom vlasništvu što je izazvalo revolt stanovnika MZ Žrnovnica jer se uništava poljoprivredno zemljište. Međutim to je djelomično točno jer je teren naglo "napadnut" bespravnom izgradnjom a "rašomon" područja Korešnice je kompliciraniji i još traje.

Popularni balkanski i evropski turcizam (perzijskog podrijetla) nosi naziv Pazar, glavna splitska tržnica, u planu grada obilježena kao Trg narodnog **ustanka**.

Kod Škaljica nalazimo akcentuaciju pàzâr, -ára m. (pers.) u značenju pijaca, pored kupoprodaja, trgovanje, novac od trgovačkog prometa, dok je bâzâr m (pers.) istočnjačka pokrivena ulica u kojoj se nalaze trgovačke radnje, zatim trg, radnja u kojoj se prodaje svakovrsna roba. Od ovog je došla riječ pàzâr < pers. bâzâr "trg". Kod Skoka imamo istu akcentuaciju pàzâr, gen.-ára u značenju trg, tržište, vašar, pijaca, čaršija, sajam, dok u Vukovu rječniku nalazimo drugačiju akcentuaciju pazâr. Na početku stoljeća u bedekerima naziva se glavno splitsko pazarište Stari pazar a most nad nekadašnjim usjekom Pazarški most, dok se na Manušu tada nalazio tzv. Novi pazar koji nije zadržao predviđenu namjenu. I splitski pjesnik Ante Cettineo spominje u svojim Magarčićevim eklogama Pazar: "Zrije ona murva stara/s krošnjama do Pazara." isti pjesnik spomenut će u istom djelu i drugi lokalitet Tursku kulu: "Na sivim obronkom klisurine/u suncu dršće Turska kula".²⁵⁾ Taj naziv odnosi se na kameniti brežuljak i uzvisinu na sjevernoj strani Splita, na području Glavičina (53 m). Pogrešno se smatralo da se brežuljak zove tako jer je navodno u prošlosti pripadao Turcima. Međutim jedino je točno da je na Glavičinama podignuta u turskim ratovima osmatračnica, karaula ili dojavna kula u kojoj je stalno stražarilo nekoliko vojnika da se Turci neopaženo ne bi približili gradu.

U tom bi slučaju paljenjem vatre vojnici dali znak za uzbunu a građani bi se mogli pripremiti za obranu ili protunapad. Iz tih vremena osmatračnica se

prozvala Turska kula, čiji će naziv za taj položaj i dalje ostati i kad njezina uloga bude nestala i kula već bude porušena.

Na crtežu inž. J. Santinija iz 1666. godine vidi se brežuljak Glavičine i osmatračnica nazvana Turska kula. Na Celergijevoj karti iz 1675. pod brojem 2031 spominju se Glavičine, gdje je 1538. godine sagrađena izvidnica protiv Turaka u blizini Supavla.²⁶⁾

U plan Splita i okolice iz 1914. navode se za čitavo područje jedino Glavičine, dok u planovima 1968, 1974, 1976, 1984, 1987. i drugim ima novi naziv za čitavo područje Park skojevaca i u sredini kao markicu Tursku kulu 53 m visoku.

Na raznim pozicijama Splitskog poluotoka ima još nekoliko toponima i orijentira koji vuku direktno ili indirektno podrijetlo iz turskog jezika. Tako toponim Kalafati i deminutivi Kalafatić i Kalafatići je nekadašnji naziv za današnju uvalu Zenta i obližnjeg dijela prema Trsteniku, ali i podmorskih i nadmorskih sika na istome prostoru. Podrijetlo naziva lako je prepoznatljivo, jer potječe od riječi kalafat što znači majstor drvodjelac, tesar, koji gradi brodove. Skokovo tumačenje kaže da je ono grčkog podrijetla što je dalo tal. calafato, mletački calafà. Tako na jednom mjestu rt Kalafat na Malom Drveniku Skok ubraja u nove romanizme kao u blizini školj Balkun, Galera i zaljev Saldun.

Razlog je splitskom nazivu u činjenici što su se u prošlom stoljeću brodovi popravljali izvan grada. Jedno od takvih mjesta bila je uvala Zenta koja se nazivala Kalafati, a nešto istočniji dio uz more Kalafatići, dok ih nije potisnuo novi naziv Zenta. U Škaljićevom rječniku kalâfat ima tumačenje da je balkanska riječ arapskog podrijetla u značenju majstora koji katramiraju lađe, tako od kalâfat u (ar) < tur. kalafat "crveni ćulah janjičarskih aga" < tal. calafato < ar. gilâfâ katramiranje lađa ziftom, vrstom katrana. Međutim kalâfat, tal. calafato, ima značenje tesar, brodograditelj, a izraz kalafâtati ima značenje začepljivati pukotine drvenih zidova u prvom redu na lađi. U spomenutom Kažiputu nalazimo za uvalu između Zente i Trstenika naziv Ispod Kalafatića po nekadašnjim vlasnicima zemlje koja se nalazila iznad morskog pojasa. Nije jasno da li se to trebalo odnositi na stanovnike koji su tu stanovali ili na one koji su eventualno nosili prezimena: Kalafatić, Kalafatović, Kalafatov i dr.

Sljedeći naziv Barutana označava područje sjeverno od magistrale, između Lovrinca i Šina, inače dijela najmlađe MZ Sirobuja. Čitavo to područje nacionalizirano je 1968. godine i izloženo posljednjih godina bespravnoj izgradnji. Sam naziv Barutana je apelativ i složenica s -ana, a dolazi od naziva bârut i bârût što znači puščani prah ili eksplozivna materija koja služi za punjenje metaka.

Baruthàna (barutàna) i bârûthána (bârûtána) je turcizam (grč.-pers.) podrijetla u značenju zgrada u kojoj se čuva barut, tur. < baruthane < pers. bârudhâne.²⁷⁾ Splitski naziv potječe iz novijih vremena i to od vojnog magazina

koji se tu nalazio. Danas područje Barutane presijeca cesta nazvana Put barutane.

U planu iz 1914. godine "Split i splitsko polje" nalazimo ubilježeno Vojna barutana na drugom predjelu Supravlu gdje se barutana prije i nalazila.

Novi toponim nalazimo na sjevernoj strani Marjana, pred Tolovicom gdje je u moru označena pličina željeznom kuglom koju s obzirom na oblik nazvaše ribari Garifulić ili Garifulin. Riječ potječe od tur. karânil, karanfil čičegi < ar. garanful < grč. karnáfilon. Kod Škaljica karânil (karânil) karânfir (kalânfir), grčki u značenju svijet klinčić al-katmer, *Dianthus caryophyllus* L. fam. caryophyllaceae ali i začim (crna zrnca, karanfil-biber) *A. nomis primenta* Berg (*myrtus pimenta* Wild).

Toponim veoma kratkog trajanja je Musina livada (Musina ledina i Muse livada) a odnosi se na livadu pored starog "Hajdukovog" igrališta koju su učenici Muške zanatske škole 1912. god. pretvorili u nogometno igralište. Ti su mladići na Musinoj livadi osnovali nogometni klub "Anarh" (Anarches) preteču RNK Split. Na toj Musinoj livadi igralo se do početka II svjetskog rata. Međutim još 1926. god. Društvo unajmi od braće Vlade i Đorđa Matošića posjed na Baćvicama između današnje Gundulićeve ulice i Šetališta prvog maja, odnosno Gupčeve i Končarove ulice. Klub je zbog zabrane djelovanja često mijenjao naziv pa se tako zvao još i "Jug", "Borac", "Dalmacija", "Slavija", "Hašk", "Split", a poslije rata opet "Split", "Vicko Krstulović", "Arsenal" i konačno opet "Split".²⁸⁾ Ovaj nogometni teren dobio je naziv po muslimanskom ličnom imenu Musa. Musa, asir. Musa, muslimansko je muško ime < tur. Musa < ar. Mûsâ. Međutim i danas toga imena ima u Splitu, u značenju prezimena. Iz prošlosti je i naziv vrata "Od Turaka". Na tlocrtu Splita iz 1784. Angela Diedo providura za zdravstvo za Dalmaciju i Albaniju (Boku kotorsku) nalazimo ubilježena mala vrata "Od Turaka" (Portelo detto de Turchi) koja su se nalazila između kutne kule Dioklecijanove palače i Lazareta.

Ne kao toponime već kao orijentire imamo dvije imenice, dva apelativa, bunar i česma, nekada mnogo više u govornoj upotrebi, naročito prije nego što je obnovljen Dioklecijanov vodovod i voda s izvora Jadra ponovo potekla prema Splitu. Ta dva sinonima za objekt koji je bio vrlo značajan za komunalni život ljudi pa prema tome i za stanovništvo Splitskog poluotoka, bili su vrlo rasprostranjeni i u gradu i u Splitskom polju. Poznato je da su sve značajnije srednjovjekovne palače imale dvorišne bunare isto kao što ih je u velikom broju bilo u Splitskom polju, za zalijevanje vrtova. Uostalom po bunaru Pozzo buono, koji se nalazio na području nekad zvanom Lokva (današnjem Trgu Gaje Bulata) dobio je čitav predio naziv Dobri. Oba sinonima nalazimo u Škaljićevom rječniku sa sljedećim objašnjenjem: bûnâr, ára (tur.) akc. i bunâr, bunâra u značenju vještačko iskopane jame ili rupe iz koje se vadi i upotrebljava voda.

Drugi sinonim, česma, također je orijentalne provenijencije, tako tur. < çesme < perz. češma "izvor".

Česma, çesma (česma, čëshma) f (pers.) cesma < tur. çesme < perz. češma.

Iz fortifikacijske terminologije, kao orijentir, upotrebljava se u splitskom govoru apelativ kúla f (ar) u značenju utvrda, toranj < tur. kule < ar. gullä i kamena zgrada koja umjesto prozora ima puškarnice podešene za obranu.

Posljednji naziv, bedem, ne postoji kao toponim već kao orijentir jer Split biluje ostacima bedema odakle i danas imamo na zapadnom dijelu stare jezgre Splita ulicu Pod bedemom. Riječ bedem, beden (bèdem, bèden) m (arap) znači zid tvrđave, debeo zid oko utvrđena grada. U Škaljčica imamo tur. beden < ar. bādān "tijelo, trup".

* * *

Mirom u Campoformi u 1797. godine došao je Split prvi put pod austrijsku vlast i zastava sv. Marka spusti se zauvijek sa stijega na Narodnom trgu. Međutim nakon uspješnih Napoleonovih ratnih pohoda Austrija je morala prepustiti vlast, premda kratkotrajno, francuskoj upravi, izgubivši sve što je ranije dobila kampoforimijskim mirom.

Vicko Dandolo, guverner francuske Dalmacije, brzo uredi Split kao kulturno i političko središte, ali ga je isto tako morao brzo ostaviti 1913. godine. Na taj su način nakon četiristoljetnog razdoblja mletačke uprave došle kratkotrajne okupacije, najprije austrijska (1797-1805), zatim francuska (1805-1813) i na kraju ponovo austrougarska, ali ta će ovaj put potrajati više od jednog stoljeća, sve do završetka I. svjetskog rata 1918. godine. Taj stoljetni period austrijske uprave ostavit će određena traga u splitskoj toponomastici jer će iz tog razdoblja ostati trajno nominirani neki lokaliteti šireg splitskog područja kao što su Zenta i Šine, za razliku od nekih drugih predjela čiji će nazivi, pošto se nisu učvrstili, egzistirati neko vrijeme dok su označavali određenu upotrebu prostora, a kasnije će biti potisnuti i zaboravljeni kao Šajbe, Šišete, Plac te neki orijentiri.

Od malenog broja toponima nastalih za vrijeme austrijske vladavine dva su preuzeta iz vojne terminologije i vezani uz uspostavljeni vojni poligon na sjevernoj strani Marjana, južnije od Tolovice, iznad dviju lučica izgrađenih poslije drugog svjetskog rata.

Na tom dijelu uz samu morsku obalu bilo je vojno strelište a Šajbe i Šišete su bili njeni glavni dijelovi.

Sam naziv Šajbe ovdje je u značenju meta, cilj, od njemačke riječi dio Scheibe i die Schiessscheibe (nišan) a ne u značenju ploča, krug, kriška, tehnički kolut.

Toponim Šišete povezan je s prethodnim toponimom nastalim u istom vremenu i iz istog razloga od njemačke riječi die Schiesstätte u značenju strelište, streljana. Ostaci visokog prsobrana bili su vidljivi još 70-tih godina. Nešto istočnije od bivše streljane osnovana je 1948. godine Savezna šumarska škola za krš i tu je za potrebe škole izgrađeno, uz sam obalni dio, nekoliko baraka.

Ova dva toponima vrlo su rijetko ubilježena u planovima i u povijesnoj literaturi. Splitski pjesnik A. Cettineo u Magarčićevim eklogama spominje jedan: "Polićev virni po dnu Šišete" a pučki kroničar Ivko Kovačić spominje

ovaj lokalitet kao bivše vojno streljište. Na Petrićevom planu "Split početkom XX stoljeća s obalnim toponimima" na sjevernoj strani Marjana ispod Tolovice nalazimo ubilježeno Šišete i nešto zapadnije Šajba.²⁹⁾ Sljedeći naziv, donedavno veoma popularan, bio je vezan uz igralište nogometnog kluba "Hajduk". Naziv Plac umjesto Hajdukovog igralište dominirao je, naročito u govornoj komunikaciji, i ta njegova upotrebna vrijednost trajala je sve od 1914. godine, do Mediteranskih igara 1979. godine kad je "Hajduk" napustio svoje igralište pored bivše Plinare i legendarne murve i preselio se na Poljud.

Kad je 1911. godine osnovan "Hajduk", kao teren za svoje igralište upotrebljavao je vojno vježbalište tzv. Kraljevu njivu.³⁰⁾ Premda je za tih osamdeset godina prostor službeno mijenjao naziv, on je u splitskoj javnoj komunikaciji uvijek ostao naziv Plac do onog vremena kad je otpala funkcija prostora. Prostor igrališta nazivao se Kraljeva njiva (Krajeva njiva), ali i Careva njiva u slavu austrijskog cara. Iz starih zapisa zna se da je 1889. na Kraljevoj njivi talijanski aeronaut Giacomo Merighi svojim balonom "Hrabri orao" (L'aquila audace) izvodio, bez gondole i koša, na trapezu vrtoglave vježbe. U drugom zapisu iz 1910. iz spomen-knjige u Muzeju grada u kojem se govori o izletu članova "Stola mudraca" iz kavane Matić, neki Pegulica piše: "Uputismo se iz Placa (Krajeve njive), prošli smo kroz Pjacu od sinjori, pa Rivu, te put Poišana."

U tlorisu grada Splita u Vodiču Vida Morpurga iz 1912. godine prostor Hajdukova igrališta još je označen kao Vojničko vježbalište, dok se 1914. u planu Splita i Splitskog polja naziva Kraljevom njivom (vojničkim vježbalištem) da bi 1918. godine Općinsko vijeće zaključilo da se tadašnja Kraljeva njiva nazove Poljana kralja Petra. Tako u planu iz 1926. god. imamo ubilježen naziv Poljana kralja Petra i NSK "Hajduk".

U vrijeme talijanske okupacije u rujnu 1941. god. Hajdukovog igralište dobilo je ime po Mussolinijevu sinu "Campo Bruno Mussolini".

Pri izradi prvih predratnih planova Splita, kojima je autor bio inž. Senjanović, predviđalo se da tu bude park, isto tako su tu lokaciju tretirali svi kasniji planovi. GUP iz 1978. godine unio je naznaku "javna namjena". Stariji nazivi ovog prostora, već spomenuti kao Kraljeva ili Careva njiva, spadaju u red toponima složenih od pridjeva i toponomastičkog apelativa. Ti nazivi kao i neki drugi nastali su u svrhu adoracije austrijskog monarha, pa odatle i naziv Kraljevo vrilo za kaptazu izvora Trsteničkog potoka, najvećeg i najljepšeg u Splitskog polju.

U već spomenutom opisu izleta nekolicine članova "Stola mudraca" spominje se ta voda: "Vaja bit lud za poč na Mosor za vidit Mosor, jer ga se najbolje vidi iz daleka i iz nizoka, pa bi ja rekao da je najbolje poč do Krajeve vode, stavit demejanu u friško, zaklat prašćića, odrezat pršut i zasladit justa, jer smo se i tako već umorili³¹⁾. . ." Poznato je da je caru posvećena i česma u Trsteniku, pa tako na listu XV. katastarskog plana iz 1831. godine ubilježena prema Trsteniku "Strada alla fontana dell'Imperatore". Jedan od naziva koji su se već ustalili i

postali sastavni dio splitskog toponomastičkog inventara je Zenta, naziv za uvalu i obalni pojas istočno od uvale Firula.

Danas je taj predio prepoznatljiv po zgradi bazenu plivačkog kluba "Brodomerkur", zatim starije lučice Pomorskog, sportskog i ribolovnog društva "Zenta" i prošle godine završenom zgradom Doma boraca.³²⁾ Sam naziv uvale Zenta potječe iz godina pred prvi svjetski rat; prije se zvala Kalafati a predio nešto istočniji Kalafatići.

Prateći razvoj i zbivanja na ovom području doći ćemo do nastanka naziva Zenta. Poznato je da na početku ovog stoljeća na ovom obalnom dijelu nije bilo nikakvih građevina, stambenih zgrada, osim privremenih "škverova", polja i vinograda, čistog mora i žala i sika kojima se obilno koristila splitska mladež istočnog dijela grada. Pojedine grupice mladića (plivača) kupale su se u uvalama Firula i Kalafati i nazivali su se po mjestu gdje bi se kupali: Velika sika, Mala sika, Ovčica, pa i šaljivo: Kajiš, Lula i sl. Tu se prije prvog svjetskog rata okupljala i grupa mladića koji su služili vojni rok u austrougarskoj mornarici na jednom od najstarijih ratnih brodova krstarici "Zenta". Upravo ispred postojeće uvale nalazila se duga prilično visoka sika, kojoj će grupa mladića s broda "Zente" dati isti naziv jer im je hrid nalikovala na ratni brod. Kasnije će se naziv proširiti na čitavu uvalu. Što se tiče "sike Zenta" ona je kasnije nestala jer je ugrađena u mali gat stare sportske lučice Zenta.³³⁾

O brodu "Zenta" pisano je u članku "Propast austrijske ratne lađe Zenta" u "Jadranskoj straži" 1935. na str. 278 i u prošle godine izišloj knjizi Mate Talijanića "Plava grobnica Jadrana" str. 177.

Poznato je da je 1914. god. u austrijskoj ratnoj floti bila i stara krstarica "Zenta" s 350 ljudi, uglavnom mornara iz dalmatinskih krajeva, pa i velik broj iz Splita. Početkom rata "Zenta" je vršila dužnost patrolnog broda duž crnogorske obale. Kad je 16. kolovoza 1914. posljednji put isplovila iz Bokokotorskog zaljeva, na krstarici bio je komandant Paul Pocher, koji nije mogao izbjeći napadu pet brzih brodova udružene francuske i engleske flote. Zbog svoje sporosti "Zenta" je pet milja ispred crnogorske obale, pošto se nije htjela predati, bila izrešetana plotunima s neprijateljskih brodova. Nije na odmet spomenuti da brodovi koji su potopili austrijsku krstaricu nisu spasavali brodolomce već su ih ostavili na milost i nemilost moru. Ukupno spašenih mornara bilo je 140, a 210, uglavnom naših ljudi, našlo je smrt u valovima Jadrana.

Na kraju ovog razmatranja o brodu i uvali istog naziva, mišljenja sam, premda je to proizvoljno tumačenje, da je brod možda neko vrijeme bio ukotvljen upravo pred uvalom koja je kasnije po njemu dobila ime. To potkrepljujem navodima koje iznosi poznati naš kompozitor Ivo Tijardović, premda šest decenija kasnije, u feljtonu "Sjećanje na život i vrijeme", u kojemu spominje tučnjavu između mornara krstarice "Zenta" i onih bojnog broda "Wien" s jedne strane i vojnika K. u K. 22 Infanterieregimente u Splitu. Posljednji toponim iz vremena austrijske vladavine je naziv Šine, u stvari tehnička imenica njemačkog govornog područja. Taj neobičan naziv dobilo je područje na istočnom dijelu neka-

dašnjeg Splitskog polja, i to južno od Kamena i Krilave, sjeverno od jadranske ceste pred ulazom u Stobreč. Pred drugi svjetski rat to je područje bilo bez stambenih zgrada a danas je postalo stambeno naselje (MZ Šine je osnovana 1974) s 2600 stanovnika, uključujući one na privremenom radu u Njemačkoj (2800).

Postanak naziva datira iz prvih desetljeća ovog stoljeća a vezan je uz razvoj cementne industrije, odnosno uz eksploataciju laporca (tupine) iz tupinoloma. Tih tupinoloma bilo je u splitskoj okolici nekoliko i dok su se mnogi otvarali, drugi bi se zatvarali i od njih bi ostale "kave". Mnogi tupinolomi još od 1905. radili su i na izvozu tupine i to najvećim dijelom u Italiju. Tako je u sklopu cementne industrije proradila između Kamena i Stobreča "kava" iz koje će se lapor brodovima odvoziti u talijanske cementare, a najviše u Pulu. U tu je svrhu na ulazu u Stobreč na Klancu bio sagrađen privez (bankina) za brodove. Između tupinoloma do bankine postavljen je industrijski kolosijek "Šine", a onda se i nije slutilo da će to ime dobiti poslijeratno novo naselje Šine. Ovaj tupinoloom otvoren 1926. najduže je obavljao funkciju izvoza, sve do 1965. U tom stobrečko-kamenskom tupinoloomu radilo je povremeno do stotinjak radnika iz Žrnovnice, Stobreča, Kamena i okolice. Ti nadničari ili sezanci punili su kolica (vagonete, vagoncine) i tračnicama (šinama) industrijske pruge odvodili ih do bankine.

Kad je poslije rata tupinoloom prestao raditi, a šine koje su presijecale cestu bile uklonjene, ostalo je samo ime. Drvena bankina na Klancu s vremenom je nestala; na prostoru iza nje NK Primorac dobio je igralište a Stobreč turistički kamp.³⁴⁾

Odlukom Komiteta za urbanizam i građevinarstvo od 1984. iskopana zemlja sa splitskih gradilišta deponira se u kavi na Šinama, pa to uzrokuje revolt MZ Šine i Kamena zbog prašine i blata. Godine 1985. počinje izrada PUP-a za Šine i Kamen koji će financirati bespravni graditelji na tom području. Naziv Šine u Skoka ima akcentaciju Šine. To je njemačka riječ, znači tračnice, a ne obruč kotača, daščica itd.³⁵⁾

Kao novovjekki naziv toponim Šine ne nalazimo u povijesnim tekstovima. Jedino ga spominje A. Cettineo u svojim "Magarčićevim ekologama" te općinska administracija. Osim naziva Šine ostali su nazivi Put kave na Šinama, zatim Supetarska i Mravinačka kava kao svjedoci postajanja nekadašnjih tupinoloma.

BILJEŠKE I IZVORI:

- 1) Pod nazivom romanski podrazumijeva se period poslije latinskog, dakle talijanski, dalmatinsko-romanski itd.
- 2) F. Bulić, Car Dioklecijan, str. 26.
- 3) Seid M. Traljić, Tursko-mletačke granice u Dalmaciji u XVI i XVII stoljeću, radovi Instituta JAZU u Zadru, sv. XX 1973, Zadar.
- 4) F. Difnico, Historia della guerra di Dalmazia. . .str. 76.

- 5) L. Katić, *Naseljenje današnjega Solina*, Izdanje muzeja grada Splita, Split, 1953. str. 88; D. Kečkemet, *Vranjic kroz vjekove*, Split, 1984. str. 72; I. Grgić, *Prva agrarna operacija na mletačkoj "novoj stečevini" u Dalmaciji*, Izdanje Muzeja grada Splita, Split, 1962. str. 15.
- 6) Tako u Vodić Splita iz 1982. god. Izdanje pod. Nolit autora G. i T. Marasović u priloženom planu Splitski poluotok nalazimo pogrešno navedene turske nazive Basine, Martize i Rapovac da bi se u vodiču Splita, Izdanje Logosa, Split, 1988. u Planu Splita ponovo zadržao pogrešan naziv Rapovac.
- 7) M. Barada, *Topografija Porfirogenetove Paganije*, Starohrvatska prosvjeta N. S. Zagreb, 1928. str. 37-54.
- 8) L. Katić, *Topografske bilješke solinskog polja VAHD*, svezak LII 1949.
- 9) Girolomo Brusoni, *Historia dell'ultima guerra tra Veneziani e Turchi I* str. 192. Bologna MDCLXXVI; G. Novak, *Povijest Splita tom. II* 154.
- 10) L. Katić *Selo Kučine i trinaest isprava o Sutikvi*, Starohrvatska prosvjeta, 1955. str. 143.
- 11) Bruno i Nepo Kuzmanić, *Splitska prezimena*, Slobodna Dalmacija, 23. VII. 1987.
- 12) Drž. arh. u Zadru, Spl. arh. No 9. c. fol. 158, No 9. D. g. 22; Bull. d., XIII, 44-48 G. Novak, *Povijest Splita, tom I* str. 311.
- 13) N. Katanić, M. Gojković, *Splitski vodovod*, str. 275. Građa za proučavanje starih kamenih mostova, Jugoslavenski institut za zaštitu spomenika kulture i akvadukta u Hrvatskoj, Beograd-Zagreb, 1972.
- 14) Majka kipara I. Meštrovića zvala se Marta Kurabaša. Tako piše u župnoj knjizi u Vrpolju.
- 15) S. Bulić, *Dalmatinska ampelografija*, Polj. nakladni zavod, 1949. god. str. 68.
- 16) L. Katić, *Selo Kučine i trinaest isprava o Sutikvi*, Starohrvatska prosvjeta 1955. str. 143.
- 17) M. Barada, *Topografija Porfirogenetove Paganije*, Starohrvatska prosvjeta NS Zagreb, 1928. str. 37-54.
- 18) A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1965. str. 461.
- 19) U isto vrijeme kad Emil Stoch počinje eksploataciju tupine u Splitu, splitski židov Emil Campos s kompanjom Bulićem otpočima prvu eksploataciju tupine u Vranjicu.
- 20) Lj. Karaman, *Starohrvatsko groblje na Majdanu kod Solina*, Split, 1936. Posebno izdanje "Biaći".
- 21) *Commissiones et relationes venatae collegit et diggesit.*
- 22) L. Katić, *Topografske bilješke solinskog polja, VAHD*, svezak LII 1949. str. 2.
- 23) Dyggue i Bronsted, *Recherches a Salona I*. Copenhagenke 1928.
- 24) C. Miller, *Die Karte von Castorius*, segm. VI. 3; *Itineraria romana*, str. 463, 467, 481.
- 25) A. Cettineo, *Magarčićeve ekloge*, 1954, str. 7.
- 26) L. Katić, *Topografske bilješke solinskog polja*, str. 6 VAHD sv. LII. Split 1949.
- 27) A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1965. str. 121.
- 28) S. Alfrević, 75 godina RNK "Split", feljton u četiri nastavka, Sl. Dalmacija, siječanj 1988. god.
- 29) Plan s obalnim toponimima sastavni je dio članka Perislava Petrića "Topografski nazivi obala splitskog poluotoka", *Kulturna baština*, br. 13. str. 9. Na njemu nalazimo označeno i toponime Kraljeva njiva i Kraljevo vrilo dok u Pianta storica di Spalato u *Ephemeris Spalatensis* taj prostor naziva se Vojničko vježbalište.
- 30) U prošlom stoljeću ispred Kraljeve njive nalazila se jedna samotna "Kuća očenaša", poznata po antičkim spolijama, tada u vlasništvu iscjelitelja zvanog don Malakija.
- 31) U čast austrijskog monarha u Vodiču Vida Morpurga iz 1912. i slikovnice gradskih ambijenata nalazimo na tadašnjoj staroj obali Bajamontijeve česmu pod nazivom Cesma Franje Josipa I, dakle one reprezentativne javne fontane iz 1890. god. (radione dell'Ara iz Milana u kreaciji Cecconija iz Padove, fontane čije nestanak Split ne može prežaliti i oprostiti. Tako i voda u Trsteniku naziva se Carska voda.
- 32) Zapis je iz 1910. god. a naveden je u Spomen knjizi u Muzeju grada Splita.
- 33) Plivački klub "Brodomerkur", najprije je nosio naziv POSK, zatim POSK-Brodomerkur i na kraju "Brodomerkur".
- 34) Takvo tumačenje podrijetla naziva ove uvale dokumentirao je i Smodlaka u svojoj radnji o pojedinim nazivima i lokalitetima Splita.
- 35) I. Javorčić, *Zrnovnica*, Split. 1989.
- 36) Za podatke i stručnu pomoć iz njemačke leksikografije zahvaljujem prof. Anici Kasum.

Ante Sapunar

TOPONIMAS OF TURKISH AND AUSTRIAN ORIGIN ON THE SPLIT PENINSULA

Summary

This paper deals with the toponimes of Turkish-Oriental and Austrian-German origin on the Split peninsula.

The autor is trying to prove that a majority of the toponimes of oriental origin date from the period of Turkish wars, whereas the second group is of more recent, i.e. the period of Austrian rule in this region.

Furthermore, the author states that the concentration of Turkish toponimes in a small area, on the left bank of the Jadro river is not accidental, but points to the possibility of an enclave of Turkish immigrants during a certain period. This refers to the following toponimes: Arapovac, Karepovac, Karabaš, Bašini, Podrug-bašo, Turska kesa, in addition to Meterize, Majdan and other toponimes scattered on the Split peninsula.

The second group of toponimes originating from the Austrian rule between 1797-1805. and 1813-1918. is significantly less numerous.

Some toponimes from that period have been preserved such as Zenta, and Šine, whereas the original names of the others have been changed to reflect the function of the location, as: Šajbe, Šištete, Plac. The name changes, reflecting the new function of the location, are evident also in oriental names, as illustrated in several places of the text.